

scientes quoniam religio munda et immaculata coram Deo hæc est (Jac. 1, 27). Caveamus autem a propria voluntate, tanquam a vipera pessima et nequissima, et quæ sola deinceps damnare possit animas nostras.

## SERMO XII.

*De primordiis mediis, et novissimis, in illud Ecclesiastici vii, 40, « Memorare novissima tua, » etc.*

1. *Fili, memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.* Recole primordia, attende media, memorare novissima tua. Hæc pudorem adducunt, ista dolorem ingerunt, illa metum incutiunt. Cogita unde veneris, et erubescere; ubi sis, et ingemisce: quo vadas et contremisce. Vide ne adjicias adhuc ignorare, ne **1109** forte super te veniat terribilis illa comminatio qua sponsus intonat, dicens: *Si ignoras te, o pulchra inter mulieres, egredere, et abi post greges sodalium tuorum* (Cant. 1, 7). Primo siquidem cum in honore esses, o homo, non intellexisti: unde et comparatus es jumentis insipientibus, et similis factus es illis (Psal. XLVIII, 13, 21). Jam si nec vexatio intellectum dederit auditui, etiam post greges abibis, illis nihil mali sentientibus, malis expositus universis. Agnosce ergo primordia tua et erubescere comparatum te esse jumentis: memorare novissima tua, et time ne abeas etiam post jumenta. Erubescere, inquam, quod pro consortio angelorum, consortium sortitus es pecorum non modo in necessitatibus corporis sed etiam in affectibus cordis. Cum jumentis partiris cibum terræ, quia panem angelicum, panem fastidisti cœlestem. Non solum autem, sed etiam, quod pejus est, in recto corpore curva est anima et in corpore manet humanæ animæ similitudo; in anima vero bestiali similitudine mutata est similitudo Dei.

2. An non confunderis sursum caput habere, qui sursum cor non habes! corpore rectus stare, qui corde repis in terra? An non reperere est in terra carnem sapere, carnalia desiderare, carnalia querere? Verumtamen quia ad imaginem et similitudinem Dei creatus es, si perdidisti similitudinem, similis factus jumentis; sed in imagine pertransisti. Ergo si in sublimi positus non intellexisti quoniam limus esses; noli infixus in limo profundi ignorare quia imago Dei es, et erubescere quod peregrinam ei superduxeris similitudinem. Memor esto nobilitatis tuæ, et pudeat te tantæ dejectionis. Ne ignores puritatem tuam, ut de fœditate amplius confundaris. Hæc est, juxta Salomonem, *confusio adducens gloriam* (Eccli. IV, 25), quando a tanta gloria cecidisse confunderis. Eras enim aliquando gloria et honore coronatus constitutus super opera manuum Domini, incola paradisi, angelorum concivis, et domesticus Domini sabaoth. Hinc dejecisti te ipsum in has interiores tenebras, unde ad exteriores quoque et palpabiles tenebras ejiciendus eris aliquando si non caves. Ab ista inquam gloria filiorum Dei deposuisti temetipsum; a felici illa et dulcissima patria, ab horto voluptatis exsulem te fecisti.

3. Ecce unde venisti: vis nosse quo devenisti? In

locum utique afflictionis: siquidem vita tua inferno appropinquavit. Quid enim hic, nisi labor et dolor, et afflictio spiritus? Sed nunc ita contigit tibi ac si puer in carcere natus sit et in carcere sit nutritus; et, quia nunquam viderit lucem, miretur super tristitia et anxietate matris suæ. Illa enim scit unde doleat; et, quia novit bona, graviora sunt ei mala, et recordatione pacis amaritudo ejus amarissima est. Tibi magna bona videntur minora mala; et præ majoribus compedibus, quibus assuetus es, minores annulos requiem putas. Comedere appetis, quia fames te cruciat. Utrumque labor est; sed quia fames gravior magis, comedere nescis esse laborem. Denique postquam fames depulsa fuerit, vide si non gravius ducis comedere quam esurire. Sic se habent universa sub sole; ut nihil sit in eis vere jucundum, sed ab uno semper transire velit homo ad aliud, solaque vicissitudine relevetur utcumque, ac si prosiliat ab aqua in ignem et inde rursus in aquam resiliat, utpote qui neutrum ferre possit. Omne siquidem laboris remedium, alterius laboris initium est. Nemo in hoc sæculo nequam quod vult habere potest; quandoquidem nec justus justitia satiatur, nec voluptuosus voluptate, nec curiositate curiosus, nec ambitiosus inani gloria. Ecce unde doleas, si nondum insensibilis factus es; ecce unde doleas, quod in exilio positus es, in deserto moraris, et in tenebris ambulas et in lubrico, et in sudore vultus tui vesceris pane tuo. An non in amaritudine moritur oculus tuus, quoties ista considerat, et depiorat pariter cum Propheta: *Heu mihi! quia incolatus meus prolongatus est?* (Psal. CXXIX, 5).

4. Habes jam primordia, habes etiam media: sed novissima quæ sunt? Nam de eis dicitur quod eorum memor non peccabis. Ipsa sunt mors, judicium gehenna. **1110** Quid horribilius morte? quid judicio terribilius? nam gehenna nihil potest intolerabilius cogitari. Quid metuet, si quis ad ista non trepidat, non expavescit, non timore concutitur? O homo, si pudorem, perdideras ad nobilem creaturam pertinentem; si dolorem non sentiebas afflictionis, quod est etiam carnalium; vel timorem non omittas, quoniam ille est etiam jumentorum. Oneramus asinum, et fatigamus in laboribus plurimis; et non curat, quia asinus est. At si in ignem impellere, si in foveam præcipitare velis, cavet quantum potest, quia vitam diligit et mortem timet. An non tibi ergo justum videtur, ut qui modo jumentis insensibilior fuerit post jumenta quoque ipsa compellatur abire, et in tormentis positus locum teneat posteriorem? Time ergo, o homo, quod in morte separandus es a bonis omnibus hujus corporis, et tam dulce carnis et animæ vinculum amarissimo secundum est divortio. Time, quod in terribili judicio ei præsentandus es in cujus manus horrendum est incidere, et eo examinante quem nihil latet, si quidem inventa fuerit in te iniquitas, alienandus ab universitate quietis et gloriæ et segregandus a numero beatorum. Time, quod in gehenna cruciatibus æternis et immensis

exponendus es, in sorte diaboli et angelorum ejus, in igne æterno, qui paratus est eis. Hic ergo timor initium sapientiæ dicitur (Psal. cx, 10), non pudor, non dolor; quia neuter eorum sic initiat ad sapientiam, neuter tantam habet efficaciam. Unde est quod non dicitur: *Memorare primordia, au media, sed novissima; et non peccabis.* Validior enim est et vehementior spiritus timoris ad resistendum peccato, quam pudor aut dolor; quia pudor de multitudine, et dolor de qualicumque hujus mundi consolatione capit solatium; timor vero non invenit unde consolatur. Nam in morte non magnum, non parvum aliquid de bonis hujus mundi tecum delaturus es: in judicio nec fallere, nec resistere possibile erit: in gehenna nulla penitus consolatio; sed perpetuum vae, ululatus, et stridor dentium.

## SERMO XIII.

*De triplici misericordia, et quatuor miserationibus.*

1. Sicut sunt peccata minima, sunt mediocria, sunt et magna; sic et misericordia parva, mediocris et magna. Magnus ergo peccator magna misericordia opus habet; ut ubi abundavit delictum, superabundet et gratia. Parvam misericordiam dico expectationem, qua non statim punit peccantem, sed expectat ad penitentiam. Parvam autem non in se, sed ad comparisonem aliarum. Alioquin magna plane, magna omnino misericordia, expectatio Domini. Nam peccantem angelum omnino non expectavit, sed præcipitavit de cælo: hominem quoque peccantem non distulit, sed protinus expulit de paradiso. Nunc jam expectat, dissimulat, sustinet decem annis, viginti, usque ad senectam et senium. Et si consideremus quanta et quam plurima peccata quotidie fiunt, nonne levia reputabimus illa quæ tamen continuo damnationis exceperere sententiam? Nihil proinde mirum si ipsius quoque prophetæ pene moti sunt pedes, pene gressus effusi, quoniam zelabat super iniquos pacem peccatorum videns; si peccatores ipsi dicunt: *Quomodo scit Deus, et si est scientia in excelso?* (Psal. LXXII, 2, 3, 11.) Sed hæc est gratia crucis Christi, et virtus. *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat* (Ezech. XXXIII, 11). Quantum vero mihi videtur, vox Christi resurgentis est ita, ac si dicat: *Velit, nolit Judæus, vivo ego; nolo mortem peccatoris, qui mori volui pro peccatoribus: volo ut fructuosa sit mors mea et copiosa per eam redemptio.*

2. Hanc ergo misericordiam Domini, qua tardat ferire, paratus ignoscere; parvam, non quidem in se ipsa, sed aliarum comparatione nominavi: quod hæc, si quidem sola fuerit, nullatenus sufficit ad salutem, imò vero judicium damnationis accumulatur, ut dicatur: **1111** *Hæc fecisti et tacui* (Psal. XLIX, 21). Apostolum proinde audiamus, more suo terribiliter intonantem: *An divitias bonitatis ejus, inquit (haud dubium quin Dei), et longanimitatis contem-*

(85\*) Multa est varietas hujus sermonis in codice Cisterciensi: sed hæc parum ad sensum refert, ut in aliis. Citatur in Floribus, lib. 7, cap. 46.

*nis? Ignoras quoniam patientia Dei ad penitentiam te adduci? Tu autem, secundum duritiam tuam et impænitens, thesaurizas tibi iram in die iræ* (Rom. II, 4, 5). Thesaurizas, inquit, tibi thesauros iræ pro prærogatis thesauris misericordiæ quos contemnis, et evacuas in te misericordiam Dei. Sed secundum quid? *Secundum duritiam tuam, ait, et cor impænitens.* Quis autem sciendet duritiam istam, nisi qui passione sua petras scidit? Quis dabit cor penitens nisi a quo est omne datum optimum?

3. Hæc est secunda misericordia, omnino major priore, quæ facit ne prima sit infructuosa, et convertatur in damnationem mortis; dando scilicet penitentiam, sine qua expectatio non modo non prodest, sed obest plurimum. Et hæc quidem in levibus peccatis potest sufficere; quoniam in his a quibus abstinere omnino non possumus dum gestamus corpus peccati, ad salutem sufficere potest penitentia quotidiana. At in gravioribus quidem, et quæ peccata ad mortem sunt, opus est non modo penitentia, verum etiam continentia. Difficilis prorsus res et soli divinæ virtuti possibilis, susceptum semel peccati jugum a cervicibus suis excutere; quoniam qui facit peccatum, servus est peccati, nec est jam liberari nisi in manu forti.

4. Hæc est magna misericordia, magnis necessaria peccatoribus, de qua dicitur: *Miserere mei, Deus secundum magnam misericordiam tuam; et secundum multitudinem miserationum tuarum* (Psal. L, 1, 2), etc. De quatuor filiabus magnæ misericordiæ dictum est (Serm. tertio in Dominica 6 post Pentecosten.), quæ sunt immissio amaritudinis, subtractio opportunitatis, virtus resistendi, et sanitas affectionis. Quandoque enim ei qui peccato quovis obligatus tenetur, pie immittit Dominus amaritudines quasdam quæ mentem occupant hominis, et expellunt perniciosam delectationem peccati. Quandoque subtrahit opportunitatem, nec tentari patitur infirmitatem. Quandoque virtutem donat resistendi, quod majus est: ut scilicet tentationem sentiens viriliter agat, et non consentiat. Quandoque affectionem sanat, quod perfectissimum est, et in quo prorsus eradicatur [alias tollitur] tentatio; ut non solum non consentiatur ei, sed nec sentiatur quidem.

## SERMO XIV (85\*).

*De septem donis Spiritus sancti contra septem vitia.*

1. *Sapientia vincit malitiam, dum Satanam conterit Dei virtus, et Dei sapientia Christus. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter, in cælo quidem deiciendo superbum, in mundo superando malignum, in inferno spoliando avarum. Et disponit omnia suaviter* (Sap. VII, 30; VIII, 1), in cælo stantes angelos confirmando, in mundo venundatos redimendo, in inferno captivos liberando. Aut, si melius placet, accipiamus hoc modo. Ordinata procedit acie adversus septem peccati gradus Spiritus septiformis. Et primus contra negligentiam timor exurgit. Nimirum ipse est quo concutitur anima, discutitur conscientia, executitur sopor letalis, incutitur sollicitudo. De-

nique qui timet Deum, nihil negligit (Eccle. vii, 19), sed veretur omnia opera sua.

2. Cæterum ut gravior sit conflictus, squama squamæ jungitur, et comitantia sunt in humano corde negligentia sui, et curiositas cæterorum. Triplex enim, ut ait Sapiens, incommodum eiecit de domo inhabitantem, fumus, stillicidium, mala uxor (Prov. xxvii, 15). Quando vero hæc deerunt negligenti? Propria quippe qui negligit, fumum non abigit, uxorem non corrigit, tectum non reficit. Fumant peccata, nullo misericordiæ studio, nullis lacrymarum undis extincta; et fumus ille teterrimus et intolerabilis. Malignatur voluntas, ipso neglectu quotidie deterior semetipsa. Stillat superni Iudicis indignatio ex defectu utique charitatis, quæ **1112** sola operit multitudinem peccatorum. Egre diatur itaque foras necesse est, et curiosius exteriora consideret, qui sic interna despicit, præterita non respicit, præsentia non inspicit, futura non prospicit. Evidenter proinde curiositati pietas adversatur, et quem illa a corde evocat, ista revocat. Nimirum pietas illa est cultus Dei; et in corde colitur qui in corde cognoscitur habitare. Parit autem curiositas experientiam mali, ut facile qui per multa vagatur, offendat, facile cadat in laqueum, facile inveniat quod perniciosè delectet. Confligit sane adversus hanc scientiæ spiritus, docens eligere bonum, reprobare malum; docens quid periculosum sit, quidve expedit experiri.

3. Verumtamen in multis jam in concupiscentiam experientia transire videtur. Habes hos gradus in Dina filia Jacob, quam nimirum, ad videndum alienigenas mulieres egressam, Emor filius Sichem rapuisse, corrupisse, ac deinde tristem blanditiis delinisse legitur, ita ut illius animæ anima ejus adhæserit (Gen. xxxiv, 1-8). Dico autem in concupiscentiam, et, ut Propheta meminit, in affectum cordis transisse hominem qui legem sprevit (Psal. lxxii, 7), honestatem abjecit, valefecit pudori, timorem autem Domini penitus transiit, soloque vehitur appetitu, sequitur concupiscentiam solam, sola trahitur voluptate, et est apud eum pro ratione voluntas. Contra hanc igitur concupiscentiam mali dimicat fortitudo: neque enim ulla jam, nisi in manu forti, liberatio est. Indicat sibi homo jejunia, corpus castiget et subjiciat servituti, ne forte jam de radice colubri egrediatur regulus, de concupiscentia consuetudo. Quemadmodum enim misera nimium et miserabilis humana fragilitas, sine pruritu concupiscentiæ aut impetu desiderii, sola consuetudine ipsa ad illicita trahatur, utinam omnibus liceat ignorare! Nimirum peccatum faciens, servus est peccati (Joan. viii, 34), servus plane diaboli, ad prava quæque prout trahitur sequens, a quo nimirum captivus tenetur, ad ipsius voluntatem.

4. Est autem consuetudo hæc gravis quædam et perniciosa catena, solvenda utique facilius, quam rampenda; ut hic maxime vulgare illud proverbium videatur usurpari, industriam violentia potiore;

ut quemadmodum vis vi repellitur, et fervore spiritus fervor extinguitur desideriorum; sic maligni artem arte deludas, et consuetudini consilium opponas. Alioquin si forte violentiam quæras, et castigationem corporis speres consuetudini prævalere, timendum omnino est ne sit perniciosus labor, et prius ipsa substantia deficiat, quam inolita concupiscentia, præsertim quod altera quædam natura sit ipsa consuetudo, Necessarium itaque est consilium, vel ab ipso magni consilii angelo ministratum, vel ab homine aliquo spirituali, qui cogitationes Satanæ, spiritualiaque remedia non ignoret. Subtrahenda nobis occasio est, et opportunitas fugienda peccati. Legimus, fratres, in eremo fornicationis spiritu graviter quempiam impugnatum, laudabili prorsus industria a patre curatum. Advocans enim senior fratrem alterum secreta, jussit ut eundem lacesset injuriis; et prior ipse, quasi accepta ab eo injuria, quereretur. Anxiabatur ille, et confusus vehementer, sic in brevi oblitus est pristinæ tentationis, ut querenti de ea non sine admiratione plurima responderet: Papæ! vivere non licet, et fornicari liberet! (Vide S. Hieron., epist. ad Rustic. circa med.)

5. Sed forte necdum venit cui victoria reposita est quem triumphus manet, cui corona debetur, et contemptus ex consuetudine prodit: ut tanto liberius, quanto desperatius peccans, totas jam concupiscentiæ laxet habenas, toto impetu feratur in præceps, sicut scriptum est: *Peccator cum venerit in profundum malorum contemnit* (Prov. xviii, 3). Hunc ergo contemptum necesse est ut spiritus intellectus impugnet, illuminans tenebras cordis et lucem divini misericordiæ et copiosæ miserationis infundens. Intelligentia nempe divinis et altissimis rebus attribuenda est, quas quidem ratio humana **1113** nullatenus, difficile autem vel fides ipsa comprehendere possit, ut est illud: *Ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia* (Rom. v, 20).

6. Jam si contemptus persisterit, accedere necesse est et malitiam, ut quam potest consolationem desperatus miser admittat; et cui non est pars in bonis, lætetur vel in malis; lætetur cum male fecerit, et exsulet in rebus pessimis. Ex his ergo solum hoc remedium est, ut ipsa adversus malitiam sapientia congregiatur, propriaque dextera prælietur, quæ succumbere omnino non novit. Quando enim liberetur qui in Babylonem [alias habitationem] descendit, nisi præveniatur in benedictionibus supernæ dulcedinis, ut clavum clavum expellat, et pestiferam dulcedinem vitiorum jucunditas spiritualis unctionis excludat?

7. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter sapientia victrix, eradicando singula vitia, singulasque inserendo virtutes. Excutitur siquidem negligentia, ut timoris spiritus repleat mentem; abjicitur curiositas, ut succedat pietas; experientia mali fugatur apponiturque scientia. Sic et concupiscentiæ prævallet fortitudo, et consilium consuetudinem amputat, et intellectus vigenas contemptum amovet, et disparente omnino malitia, sapientia regna. Qua quidem

triumphante, de cætero miseram illam animam, quam perniciosè negligentia soporaverat, pejus excitaverat curiositas, attraxerat experientia, tenuerat concupiscentia, ligaverat consuetudo, contemptus in carcerem truserat, malitia jugulaverat; timor suscitatus, pietas blande demulcet, scientia quid actum sit indicans dolorem apponit; quod suum est fortitudo erigit, consilium solvit, intellectus educit de carcere, sapientia mensam ponit, refocillat esurientem, et salutaribus reparat alimentis.

#### SERMO XV.

##### De querenda sapientia.

1. Quid in hoc mundo agimus, fratres? aut quid facimus de hoc mundo? Si salvari contendimus a præsentis sæculo nequam, quid adhuc de hoc mundo decernimus? Si exire volumus, quid compedes nostras nobiscum trahere laboramus? Ponamus aureos esse; sed multo melius est sine his liberari, quam eorum occasione teneri. Non æstimemus pretium, sed impedimentum consideremus: ne præter ipsam, quæ dura satis reputanda est, conditionis necessitatem, etiam cupiditatis visco inherere his incipiamus, et inanis sollicitudinis nexibus irretiri. Quid enim in compedibus faciat quis, percunctari forte minus congruum judicetur, quod videlicet ad patiendum magis, quam ad aliquid faciendum soleant homines compediri: et actionis impedimenta compedes sunt, adminicula passionis. Agendum tamen nobis aliquid in hoc mundo; agenda utique poenitentia; sed ad passionem hæc potius, quam ad actionem videbitur pertinere. Nihilominus tamen agendum hic nobis aliquid: non quidem de hoc mundo, sed in hoc mundo. Cum enim legatur Adam in loco voluptatis, ab initio positus ut operaretur (Gen. ii, 15), quis sanum sapiens, filios ejus in loco afflictionis ad feriandum positos arbitretur? Operemur ergo, sed cibum qui non perit: operemur opus salutis nostræ. Operemur in vinea Domini: ut denarium diurnum accipere mereamur. Operemur in sapientia, quæ dicit: *Qui operantur in me, non peccabunt* (Eccl. xxiv, 30). *Ager est mundus*, ait Veritas (Matth. xiii, 38.). Fodiamus in eo; thesaurus absconditus latet, effodiamus eum. Ipsa est enim sapientia, quæ trahitur de occultis. Omnes eam quærimus, omnes concupiscimus eam.

2. Sed frustra quærit qui in lectulo suo quærit: neque enim in terra suaviter viventium invenitur. Lectulus est, et ibi gigante quæris? Tuus est; et ibi speras invenire eum qui diversoria semper ignorat? *Si quæritis*, inquit, *quærite: convertimini, et venite* (Isa. xxi, 12). Quæris unde? A lectulo tuo. Quæris unde convertaris? *A voluntatibus* **1114** inquit, *tuis avertere* (Eccl. xviii, 30). Et si in voluntatibus meis non invenio, ubi, inquis, invenio sapientiam? Vehementer enim eam desiderat anima mea; nec invenisse sufficere, si contigerit invenire, nisi mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et superfluentem ponam in sinum meum. Merito quidem. *Beatus enim homo qui invenit sapientiam, et cui affluit prudentia* (Prov. iii, 13). Quære ergo

dum inveniri potest: et dum prope est, invoca illam. Vis audire quam prope sit? *Prope est verbum in corde tuo, et in ore tuo* (Rom. x, 8.): tantum illud recto si quæsieris corde. Erige eor, surge de lectulo tuo, ut non frustra audias admonentem sursum habere cor. Sic enim invenies corde sapientiam, ore afflues prudentia; sed affluere, non effluere vel evomere cura.

3. Nimirum mel invenisti, si invenisti sapientiam; tantum ne multum comedas, ne satius evomas illud. Sic comede ut semper esurias. Nam ipsa dicit: *Qui edunt me, adhuc esurient* (Eccl. xxiv, 29). Noli multum reputare quod habes; noli satiari, ne evomas, et hoc ipsum quod videris habere, auferatur a te, quippe qui ante tempus quærere destitisti. Neque enim dum potest inveniri, dum prope est, ab inquisitione vel invocatione cessandum est. Aliter quoque *sicut qui mel comedit multum*, ut ait idem Salomon, *non est ei bonum; ita qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria* (Prov. xxv, 27). Quid tu, Pilate, seorsum interrogas Dominum, ut tibi susurrat in aurem quid sit veritas? Multum est ad te; non debetur sanctum cani, nec margarita porco. Quære potius fidei gustum; satietatem intelligentiæ interim ne requiras. Merito, fratres, reverberata acie protinus resiliit: et, responsum non sustinens, egressus est ad Judæos qui ambulare cœperat in magnis et mirabilibus super se, qui d esset veritas percontatus (Joan. xviii, 38).

4. Quodcirca quæramus sapientiam in corde, et sapientiam quæ est ex fide, quemadmodum Apostolus ait: *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (Rom. xii, 3). Sobria siquidem sapientia est in poenitudine peccatorum præteritorum, in contemptu præsentium commodorum, in desiderio futurorum præmiorum. Invenisti plane sapientiam, si prioris vitæ peccata defleas, si hujus sæculi desiderabilia parvipendas, si æternam beatitudinem toto desiderio concupiscas. Invenisti sapientiam, si tibi horum singula sapiunt prout sunt, ut hæc quidem amara et omnino fugienda, ista quoque velut caduca et transitoria contemnenda; illa vero ut perfecta bona totis appetenda desideriis, intimo quodam animi sapore dijudices et discernas. Atque hæc quidem subria est sapientia, et vomitum nescit, ubi et timoris frigus ex recordatione peccatorum, et charitatis fervor ex appetitu divinarum promissionum, tepiditatem amovet earum, quæ nunc sunt, pessimiarum occupationum: ut nec evomas sapientiam, nec evomaris ab ea. Sicut enim *beatus homo qui invenit sapientiam*: sic etiam *beatus vir*, vel beatorum etiam *qui morabitur in sapientia* (Eccl. xvi, 22): forte enim hoc ad affluentiam spectat.

5. Sane in his tribus ore affluis sapientia vel prudentia, si sit in ore confessio propriæ iniquitatis, si gratiarum actio et vox laudis, si etiam sermo ædificationis. Nimirum *corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* (Rom. x, 10). Atque in principio quidem sermonis justus accusator est sui (Prov. xviii, 17.): nam in medio magnificare,

Dominum; in tertio quoque (si eatenus affluit sapientia) ædificare proximum debet. An vero et in opere affluendum est sapientia? Et maxime. Quæramus ergo et in opere triplicem affluentiam: nam et olim dictum est a Sapiente quodam, quod sapientia tripliciter describeretur (*Prov. xxii, 20*). Itaque, si vos melius non habetis, puto ego, quod ad opus pertinet, copiose satis affluere sapientia, quicumque inter vos continenter, patienter et obedienter conversatur: tantum ut fidelis obedientia propriam mortificet voluntatem; humilis continentia carnalem pariter et sæcularem amputet voluptatem; hilaris patientia utramque simul, et corporalem scilicet et mundialem, viriliter sustineat adversitatem.

### 1115 SERMO XVI.

*De triplici genere bonorum, et vigilantia super cogitationibus.*

1. Et propensius studium, et cura vigilantior (86) nostris esset cogitationibus adhibenda, fratres mei: nostris, inquam, quibus tam sanctorum meditationum assidue materia ministratur. Nocte enim et die nobis prophetica et evangelica, sed et apostolica voces canuntur et leguntur, quæ et pœnam minantur inferni, et gloriam regni pollicentur. Unde ergo nobis tam vanæ, tam noxiæ, tam obscenæ cogitationes, quæ nunc immunditia et elevatione, nunc superbia et ambitione cæterisque passionibus contorquent nos, ut vix aliquando in serenitatem sanctorum cogitationum respiremus? Væ nobis a torpore et tepore cordis nostri! qui permittimus nos his vanitatibus occupari, et non magis ex iustanti transilimus in bona Domini, sive in naturalia, sive in spiritualia, seu etiam in æterna. Et quidem naturalia bona magna, spiritualia majora, sed maxima sunt æterna. In primis reparamur, in secundis exercitatur, extendimur et beatificamur in tertiis. Si non potes oculum meditationis in illam sublimitatem æternalium bonorum infigere, quia distantia sunt, et omnem sensum exsuperant: in bonis gratiæ quæ sunt in exercitio virtutum, visum reflecte, ut videas quam puræ conscientie, quam liberæ frontis sit versari et conversari in castitate et charitate, in patientia et humilitate, cæterisque virtutibus, quæ amabilem Deo, placabilem et imitabilem hominibus reddunt. Quod si et hæc nimis sublimia sunt, et transgredientia infirmitatem tuam, demitte oculos tuos in bona naturæ, quæ tibi tam familiaria esse debent, quantum tu familiaris es tibi. Nec sic dicimus bona naturæ, quasi gratiæ non sint; sed ideo quod ipsi naturæ quodam modo ingenta et complantata fuerint, antequam fieret peccatum illud, quod non solum personam iufecit, sed etiam naturam. Extunc non ita nobis ad manum pervenisse monstrantur propter vulnus inflictum, cum tamen nos illa in nobis et circa nos esse tam rationibus quam affectionibus plerumque sentianus. Et quia nos ex anima et corpore consistimus, juxta vocem Apostoli,

(86) Simili modo Nicolaus Claræ Vallensis, « Et tum studium, et attentum silentium, » etc. orsus

ab animali parte, id est a bonis corporis, incipiamus, ut non sit prius quod spirituale est, sed quod animale (*I Cor. xv, 46*).

2. Sunt autem omnia bona corporis, et quæ ei solummodo debeamus, sanitas. Nihil autem ei ultra dandum est vel quærendum, sed hoc termino ligandum et frenandum est, cum fructus ejus nullus sit, et mors sit finis illius. Sed hic fovea est, quæ nolo vos lateat. Insidiatur enim voluptas sanitati, et tam subtili malignitate prosequitur, ut vix eam qui vel possit cavere, vel noverit. Quod si voluptati servitur, non sanitati, hoc jam de natura non est, sed sub natura, quæ morti manus dat, cum magistram constituit voluptatem. Inde etiam est quod multi ad tam bestiales et rebelles impetus descenderunt, vel, ut dicam verius, ceciderunt, ut voluptatem præferant sanitati, illis ipsis sæpissime voluntur quæ sciunt difficiles et acutissimas subsequi passiones. Sicut autem corporis natura est sanitas, ita cordis natura est puritas; quia turbato oculo non videbitur Deus; et cor humanum ad hoc factum est ut suum videat Creatorem. Si vero sanitati corporis sollicita est providenda custodia, puritati cordis tanto sollicitior est impendenda, quanta pars ista dignior illa esse convincitur. Hic tamen simpliciter accipimus puritatem, ut videlicet omnia quæ agimus, pure et humiliter confiteamur Domino in oratione, homini in confessione, et dicamus: *Dixi: Confitebor adversum me iniquitatem peccati mei* (*Psal. xxxi, 5*).

3. Et quia sociale animal sumus, ex his quæ in nobis **1116** sunt, ad ea quæ circa nos sunt transeamus; ut, si fieri potest, quod ex nobis est, pacem habeamus cum omnibus hominibus. Hæc enim est lex naturalis societatis, ut omnia quæcumque nobis fieri nolumus, aliis non faciamus: et quæ nobis fieri volumus, aliis impendere studeamus. Sicut ergo debemus sanitatem corpori, puritatem cordi; sic et fratri pacem. Jam hinc transeundum est ad sanctorum animas, quæ de hujus mortalitatis carcere ad cœlorum gaudia volaverunt. His profecto debemus imitationem; quia similes fuere nobis, passibiles, et notas nobis fecerunt vias vitæ, quas tam infatigabiliter quam interminabiliter tenuerunt. Sed et illis qui non in tanta sanctitate seu peracta pœnitentia exierunt, compassionem debemus et orationem, propter similes naturæ consortium: ut pius Pater auferat scoriam eorum, et in beneficia flagella commutet, et sic tandem reconsignet ad beatæ gaudia civitatis. Si enim tauri, cum taurum mortuum invenerint, plorant, mugiunt, et quasi quibusdam debitis humanitatis obsequiis fraternalia funera prosequuntur, quid debet homo homini, quem et ratio docet et trahit affectio? Sicut ergo sanctis animabus imitationem, sic minus sanctis compassionem debemus, illinc exemplum, hinc gemitum haurientes.

4. A sanctis vero angelis auxilium quærendum est, est sermonem in festo sancti Andree, in quo idem hic sermo habitus est, uti colligitur ex num. 6.

et occultis suspiriis, et frequentia lacrymarum: ut illi supereminenti majestati preces nostras offerant, referant gratiam, qui administratorii spiritus sunt missi propter nos, ut hæreditatem capiamus salutis (*Hebr. i, 14*). Ab illo autem rerum omnium Domino pietas quærenda est, ut ille cujus natura bonitas, cui proprium est misereri semper et parcere, non respiciat multitudinem iniquitatum nostrarum; sed secundum multitudinem miserationum suarum misereatur nostri. Ipsi enim nos et amorem debemus, et subjectionem cum omni reverentia et humilitate. Amorem, quia fecit nos, et benefecit nobis: subjectionem, quia super nos est, et hoc præcipit nobis [*alias*, præcellit nobis], terribilis in consiliis super filios hominum. Ita ergo et sanitatem corpori, puritatem cordi, pacem fratri, imitationem sanctis, compassionem mortuis debemus; auxilium ab angelo, pietatem a Deo [*aliis*, a Deo postulemus. Ex arca, etc.] ex arca naturalium bonorum habere debemus et quærere: ut sciamus quia, cum hæc quæ mandata sunt et data naturæ fecerimus, servi inutiles sumus; quæ debuimus facere, fecimus. Aut vix enim, aut nunquam invenitur aliquod præceptum datum hominibus, quod transeat terminos possibilitatemque naturæ. In his autem bonis, sicut prædiximus, reparamur, et quasi quodam modo restituimur in antiquum, dum ad ingentem naturæ suavitatem revertimur, dum etiam nobis, et his qui circa nos sunt, et eis qui supra nos sunt, debitum rerum ordinem exhibemus. Et hæc quidem pro bonis naturalibus.

5. Spiritualia autem bona, in quibus exercemur ut ad æterna tendamus, ipsa eadem sunt: sed alia, quia alio intuitu considerata, cum plurimis tamen aliis, quæ longum est enumerare, illa enim juxta naturam hæc supra naturam esse nascuntur. Nam et in spirituali exercitio non sanitatem debemus corpori, sed servitutem, sed afflictionem sed laborem, juxta vocem illius spiritualis et summæ spiritualis hominis, qui dicebat: *Castigo corpus meum et in servitutem redigo* (*I Cor. ix, 27*). Nec istam tantum cordi puritatem debemus, ut pure et humiliter confiteamur peccata nostra: sed ut in intentione, cogitatione et opere hanc circumspectionem exhibeamus, ut et vita nostra sit fructuosa, et fama gloriosa: non quæ fructificet sibi, sed Deo; non quæ glorificet se, sed Patrem suum qui in cœlis est. Pacem quoque non solum fratribus exhibendam dicimus in vita: sed cum his qui oderunt pacem, esse pacificum, portare omnes, et a nemine velle portari. Confitemur etiam non modo compassionem **1117** mortuis et orationem, sed in spe etiam congratulationem adhibendam; quia, etsi constristandum est quod in locis purgatoris patiuntur, multo amplius collatandum quod prope est ut abstergat Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, et jam non sit neque luctus neque clamor, sed nec ullus dolor, quia prima abierunt. Sanctis vero animabus non jam imitationem, nec a sanctis angelis tantummodo quærere debemus auxilium; sed ardentem desiderare conspe-

ctum eorum, et esse cum illis, et videre quæ sint illæ columnæ cœli, quæ sustinent orbem terrarum, in quibus rutilat et relucet tantum et tam excellens divinitatis insigne. A Domino autem non solum pietas quærenda est, sed et in eum tota affectio dirigenda, ut diligamus nos propter ipsum, et suspiciamus quæ sit illa majestas quæ cuncta faciat, cuncta contineat, et in quam desiderant rationabiles creaturæ prospicere.

6. Hæc sunt semitæ spiritualis exercitii, in quibus religiosa mens et dilatatur, et delectatur, unde eorum quæ sunt retro oblita, et ad anteriora, id est æterna bona, se extendens, sequitur ad palmam supernæ vocationis. Nunquid non supra naturam beatus iste Andreas apostolus, cujus solemnitas præmanibus est, transilierat, qui dicebat: « O bona crux diu desiderata, et tam concupiscenti animo præparata! securus et gaudens venio ad te. » Alterati hominis est ista vox, et qui de bonis naturæ ad gratiæ bona surrexerat: ut non solum gloriaretur in spe, sed et in tribulationibus, et gaudens iret a conspectu concilii, quod dignus esset pro nomine Jesu contumeliam pati. Non modo enim patienter, sed et libenter, verum et ardentem ad tormenta sicut ad ornamenta, ad pœnassicut ad delicias properabat.

7. Porro æterna illa bona, bona sunt, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, et quæ nunquam exeunt ab illa patria, quæ nescit nisi gaudium et jubilationem. Ibi nihil deest; ecce abundantia, qua impleatur humana cupiditas. Quæ est ista copia, ubi nihil quod nolis sit totum sit quod velis? *Fiat pax*, ait Propheta ad Jerusalem, *in virtute tua, et abundantia in turribus tuis* (*Psal. cxxi, 7*). In illis, inquam, turribus, quæ juxta prophetam alium gemmis ædificabuntur, ubi adipe frumenti, non cortice sacramenti satiabit nos Deus. Quod si nihil deerit nobis, aliquid autem nobis latuerit, nunquid erit gloria consummata? Ideo nihil latebit nos; et ecce sapientia, qua curiositas hominis satiatur. O sapientia, qua tunc omnia quæ in cœlo et quæ in terra sunt perfectissime cognoscemus, in ipso fonte sapientiæ rerum omnium cognitionem bibentes? Non metuam suspiciones, non timebo consilia; quia civitas illa, juxta Joannem purissimo vitro similis erit (*Apoc. xxi, 19*) ut, sicut per vitrum lucidissime cernimus sic aliorum conscientias clarissime videamus. Quid si et nihil defuerit, et nihil latuerit; maneat autem timor et anxietas amittendi? Ideo nihil terret; et ecce potentia, qua humana infirmitas roboretur, *Qui posuit*, inquit, *finis tuos pacem, et confortavit seras portarum tuarum* (*Psal. cxlvii, 14, 13*): ita ut nullus inimicus intret, nullus exire possit amicus. Ubi ergo summa abundantia, summa sapientia, summa potentia est; puto quod nihil desit plenitudini beatitudinis, quantum spectat ad summam felicitatis humanæ. Hæc sunt bona naturæ, gratiæ, gloriæ: bona humanitatis, bona virtutis, bona æternitatis. Hæc cogitemus, hæc rulinemus, fratres, et juxta præceptum legis revocemus ruminacionem (*Levit. xi, 3*), quia sic vivitur, et in talibus vita spiritus nostri. Sic enim co-